

Ewelina Kochaniak

II rok Międzywydziałowych stacjonarnych studiów doktoranckich
z ekonomii, finansów i zarządzania, WE UG

DIAGNOZOWANIE EKONOMICZNE W BADANIU EFEKTYWNOŚCI DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Słowa kluczowe: efektywność, badania ekonomiczne, analiza ilościowa, diagnozowanie ekonomiczne, mierniki

Wstęp

Efektywność jest jedną z podstawowych kategorii ekonomicznych rozpatrywaną na różnych płaszczyznach, jednakże nie została dotychczas zdefiniowana w sposób jednoznaczny. Wykorzystuje się ją głównie jako kryterium oceny działalności zarówno na poziomie przedsiębiorstwa, jak i w określonych jego obszarach. Najczęściej utożsamiana jest ze zjawiskiem osiągnięcia założonych celów w ekonomiczny sposób. W potocznym rozumieniu efektywność postrzegana jest jako pozytywny wynik działania, sprawność lub wydajność¹. Celem artykułu jest zdefiniowane pojęcia efektywności oraz przedstawienie możliwości poznawczych diagnozowania ekonomicznego w kontekście badania efektywności działalności przedsiębiorstw na podstawie metod analizy ekonomicznej.

1. Istota i rodzaje efektywności w gospodarce

Odnalezienie jednej i spójnej definicji efektywności, a także metod osiągnięcia jej najwyższej wartości jest klasycznym problemem, którego rozwiązaniem ekonomia zajmowała się od VIII wieku p.n.e.. Tradycyjne ujęcie traktowało efektywność jako analizę relacji efektów do nakładów jedynie w kategoriach produktywności lub kosztów². Efektywność można rozumieć jako umiejętność szybkiego przystosowywania się do zmian, szybkość reakcji na wyzwania i zmiany rynkowe, narzędzie pomiaru skuteczności i sprawności działania³. Termin efektywność wywodzi się z łacińskich pojęć: *effectio*, *effectio nis*, *effector*, *effectus*⁴. Oznaczają one siłę, wykonanie, twórcę, sprawcę, wynik oraz skuteczność⁵. Dlatego najczęściej uznaje się efektywność za

¹ J. Black, *Słownik ekonomii*, PWN, Warszawa 2008, s. 97.

² D.C. Colander, H. Landreth, *Historia myśli ekonomicznej*, PWN, Warszawa 1998, s. 58.

³ E. Skrzypek, *Efektywność działań w TQM – koszty jakości*, w: „Problemy Jakości” 1999, nr 7, s. 11-12.

⁴ K. Kumaniecki, *Słownik łacińsko-polski*, PWN, Warszawa, 1984 s. 179.

⁵ L. Winniczuk, *Lingua Latina*, PWN, Warszawa 1975, s. 366.

skuteczny przejaw aktywności ludzkiej⁶. Interpretatorzy efektywności nie mają wątpliwości, co do tego, że brak jest jednej uniwersalnej definicji, która byłaby powszechnie akceptowana. Najprostsze znaczenie efektywności to przynoszenie efektów, czyli skutków konkretnego działania, jednakże muszą to być skutki dodatnie, zatem rozumiane jako oczekiwane, czy pożądane. Następstwa niepożądane można łączyć z efektem, jednak wyłącznie poprzez dodanie przymiotnika „negatywny”. W praktyce nie łączą się one z określeniem efektywności, gdyż przypisuje się jej cechy dodatnie, choć mogą one być zróżnicowane – np. niska lub wysoka efektywność danego działania⁷.

Występuje wiele podejść definicyjnych oraz wyróżnień rodzajowych efektywności. Według S.J. Sokołowskiego istnieją trzy rodzaje efektywności⁸:

- efektywność przedmiotowa – ujawnia się w wynikach poznawczych badań naukowych; badanie będzie efektywne wówczas, gdy wyniki w nim uzyskiwane przyczynią się do ogólnego rozwoju nauki;
- efektywność społeczna – wyniki badania społecznego powodują pozytywnie postrzegane zmiany postaw społecznych, a dodatkowo wpływają na humanizację stosunków międzyludzkich;
- efektywność ekonomiczno-techniczna – tym większa, im większy można zaobserwować pożytek dla technologii i ekonomiki.

Inny podział to taki, który wyróżnia efektywność techniczną, ekonomiczną i społeczną. Efektywność techniczna przedstawia stosunek efektu wyrażonego w mierniku naturalnym do nakładu wyrażonego w taki sam sposób, czyli w mierniku naturalnym. Z efektywnością ekonomiczną ma się do czynienia, gdy chociaż efekt jest wyrażany w pieniądzu lub innym mierniku, który uznany jest za wartościowy. Efektywność społeczna to kategoria niemożliwa do zmierzenia lub określenia liczbą, istnieje jedynie możliwość jej słownego opisu⁹.

2. Efektywność ekonomiczna jako szczególny rodzaj efektywności

Jednym ze szczególnych rodzajów efektywności jest efektywność ekonomiczna, która jest podstawowym sposobem oceniania podejmowanych przez podmiot działań gospodarczych. Wyrażana jest poprzez relację wartości uzyskanych efektów do nakładu czynników użytych do ich uzyskania. Ponadto może stanowić miarę osiągnięć organizacji na poziomie strategicznym i operacyjnym. Efektywność ekonomiczna wyraża „rezultat działalności

⁶ B. Balewski, *Psychospołeczne i ekonomiczne uwarunkowania efektywności aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2006, s. 128.

⁷ Z. Fedorowicz, *System gospodarczy i efektywność ekonomiczna*, PWN, Warszawa 1990, s. 81.

⁸ S.J. Sokołowski, *Analiza ogólnego pojęcia nauki i efektywności badań naukowych*, w: Materiały sympozjum naukoznawczego 26 XI 1970, WAP, Warszawa 1971, s. 23.

⁹ J. Kulawik, *Analiza efektywności ekonomicznej i finansowej przedsiębiorstw rolnych powstałych na bazie majątku WRS*, Warszawa 2008, s. 117.

podmiotu gospodarczego lub określonego przedsięwzięcia, będący wynikiem relacji uzyskiwanych efektów do poniesionych nakładów¹⁰”. Według Samuelsona „efektywność ekonomiczna to najlepszy z możliwych sposobów wykorzystania zasobów przedsiębiorstwa¹¹”. Efektywność ekonomiczną można rozpatrywać w dwóch skalach: makroskali, kiedy dotyczy całej gospodarki lub rynku oraz mikroskali, kiedy dotyczy całego przedsiębiorstwa lub jednego z czynników zaangażowanego w nim. Efektywność ekonomiczna gospodarki lub rynku rozumiana jest jako agregat, który łączy efekty i nakłady ponoszone we wszystkich gałęziach gospodarki. Gospodarka funkcjonuje efektywnie, jeśli nie ma możliwości zwiększenia produkcji jednego dobra bez zmniejszania produkcji innego, co jest tożsame z osiągnięciem granicy możliwości produkcyjnych¹². Efektywność ekonomiczna dla podmiotu gospodarczego zależy od możliwie najlepszego wykorzystania zasobów produkcyjnych, którymi dysponuje przedsiębiorstwo, ale również od jego umiejętności dostosowywania się do zewnętrznych warunków rynkowych, czy układu konkurencyjnego.

3. Metodologia badań efektywności działań gospodarczych

Badania ekonomiczne to szeroko rozumiana kategoria prac badawczych nad tematami powiązanych ze skutecznością, szybkością, ekonomicznością, czy efektywnością zjawisk i działań podejmowanych przez podmiot. Te z nich, które dotyczą badań efektywności winny charakteryzować się szeroko pojmowaną analizą przyczynowo - skutkową, która umożliwiłaby zwiększenie efektów badanego zjawiska. Metody badań ekonomicznych można podzielić według różnych kryteriów. Najszerszym podziałem jest ten, który dzieli je na metody ogólne i metody szczególne. Podstawową cechą metod ogólnych jest ich uniwersalność i powszechność stosowania w różnych naukach. Za ich źródła należy przyjmować naukę logiki¹³. Ze względu na stosowaną kolejność oceny zjawisk można wyróżnić metodę indukcyjną, oraz dedukcyjną¹⁴.

Metoda indukcyjna polega na tym, iż w badaniu ekonomicznym przechodzi się od zjawisk szczegółowych do ogólnych, od czynników do wyników, czy też od przyczyn do skutków. Wyprowadza się wnioski globalne na podstawie przesłanek szczegółowych, a zatem dokonuje się generalizacji. Rozpatruje się zjawiska szczegółowe, potem zjawiska ogólne, które są w przyczynowym związku ze zjawiskami szczegółowymi. Zaletą tej metody jest

¹⁰ J. Penc, *Leksykon Biznesu*, Agencja Wydawnicza Placet Warszawa 1997, s. 99.

¹¹ W.E. Samuelson, S.G. Marks, *Ekonomia menadżerska*, PWE, Warszawa 1998, s. 260.

¹² P.A. Samuelson, W.D. Nordhaus, *Ekonomia*, T. 1. PWN, Warszawa 1995, s. 185.

¹³ N. Grzenkiewicz, J. Kowalczyk, A. Kusak, Z. Podgórski, *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa*, WWZ, Warszawa 2007, s. 28.

¹⁴ L. Bednarski, *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa*, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1998, s. 35.

niewątpliwie duża obiektywność wyników, choć samo przeprowadzenie badania tą metodą jest bardzo czasochłonne. Metoda ta często nazywana jest metodą scalania¹⁵. Użyteczność indukcji w analizie ekonomicznej zauważalna jest przy przechodzeniu od zjawisk szczegółowych do ogólnych. Metoda dedukcyjna bazuje na wyprowadzaniu szczegółowych wniosków na podstawie ogólnych wyników. Przechodzi się od skutków do przyczyn. W podejściu tym nie ma konieczności wyodrębniania wpływu wszystkich czynników na zjawisko ogólne, a należy koncentrować uwagę na czynnikach podstawowych, które decydują w największym stopniu na zjawisko główne¹⁶. Po wstępnej ocenie ogólnego badania dokonywane jest szczegółowe badanie przyczyn mających wpływ na jego ukształtowanie się. Metodę indukcyjną i dedukcyjną stosuje się do analizy zjawisk niemożliwych, bądź trudnych do zmierzenia¹⁷.

Metody analizy jakościowej, inaczej określaną deskryptywną lub opisową służą do opisu zjawisk niemierzalnych. W badaniach ekonomicznych efektywności jest to rzadziej stosowana metoda, jednak można ją wykorzystać do prezentacji zjawisk mierzalnych, stanowi wówczas uzupełnienie badań ilościowych¹⁸. Metoda ta jest prosta i łatwa w zastosowaniu, lecz jednocześnie nie umożliwia postawienia kwantyfikowalnej oceny zależności, jakie występują między elementami badania. Stanowi punkt wyjścia do głębszych badań metodami ilościowymi¹⁹.

4. Metody analizy ilościowej badania efektywności działań gospodarczych

Z uwagi na to, że efektywność powinna być zjawiskiem kwantyfikowalnym najlepszymi metodami ją badającymi będą metody analizy ilościowej. Ze względu na możliwość pomijania lub uwzględniania zdarzeń losowych metody analizy ilościowej dzielą się na deterministyczne, czyli te które pomijają występowanie czynnika losowego oraz stochastyczne, w których uwzględnia się wpływ zdarzenia przypadkowego na badanie²⁰. Metody deterministyczne na ogół są bardziej użyteczne w badaniach o charakterze retrospektywnym, ponieważ dzięki nim można wyjaśniać przyczyny zmian w efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw, czy działań przez nie podejmowanych. Metody deterministyczne zawierają w sobie grupy metod analizy porównawczej oraz metod analizy przyczynowej. Obie z nich są użyteczne w kontekście badania efektywności.

Najczęściej wykorzystywaną metodą badań ekonomicznych jest metoda analizy porównawczej. Podstawą sondowania tej metody jest ustalenie różnic

¹⁵ W. Gabrusiewicz, *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa 2002, s. 37.

¹⁶ L. Bednarski, op.cit., s. 29.

¹⁷ N. Grzenkiewicz, J. Kowalczyk, A. Kusak, Z. Podgórski, op.cit., s. 29.

¹⁸ M. Jerzemowska, *Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 2006, s. 23.

¹⁹ W. Gabrusiewicz, op.cit., s. 38.

²⁰ M. Jerzemowska, op.cit., s. 23.

między zjawiskiem badanym a tym, które stanowi podstawę badania. Przyjmując przynajmniej dwa stany badanego zjawiska, przy czym jeden z nich przedstawia stan rzeczywisty, faktyczny, a drugi to punkt odniesienia, który stanowi bazę porównań, wyznacza się różnice. Różnice te nazywane są odchyleniami, które mogą być wyrażone w liczbach absolutnych lub procentowych. Wyróżniane są następujące rodzaje metody analizy porównawczej²¹:

- porównania w czasie – najczęściej wykorzystywane, polegające na ocenie wielkości rozpatrywanego zjawiska w badanym czasie do jego wielkości z okresów przeszłych lub przyszłych. Oceniana jest zatem dynamika danego zjawiska, która jeśli jest objęta badaniem przez długi okres może umożliwić określenie tendencji rozwojowej tego zjawiska. Mogą one uwzględniać stałą podstawę odniesienia (zwykłe), bądź zmienną (łańcuchowe). Im większa ilość odcinków czasowych objętych badaniem, tym większa jest jego wartość poznawcza. Okresem może być rok, półroczne, kwartał, miesiąc itd.²²;
- porównania w przestrzeni – są uzupełnieniem porównań w czasie. Dokonuje się przyrównania wybranych danych, czy zjawisk badanej jednostki do drugiej jednostki podobnej w sensie gospodarczym, które funkcjonują w podobnych warunkach np. technicznych. Jeśli porównuje się dane w obrębie jednego przedsiębiorstwa występuje porównanie wewnętrzne, a jeśli między odrębnymi przedsiębiorstwami to dokonuje się porównania zewnętrznego;
- porównania z planem – przyrównuje się dane zjawiska realnego do tych, które zostały zaplanowane, często dokonywane po wcześniejszym skorygowaniu planu pierwotnego. Jest to jednocześnie podstawowy kierunek porównań, który stosowany jest przez przedsiębiorstwa korzystające z controllingu. Porównanie takie umożliwia wskazanie punktów, które ukształtowały się inaczej, niż początkowo zakładano²³;
- porównania z normą – ten rodzaj ma najmniejszy zasięg, a możliwy jest w sytuacji, gdy wielkość osiągnięta może być porównana z normą, wzorem, czy standardem²⁴.

Celem badania metodą analizy przyczynowej jest ustalenie, które czynniki oddziałują na przedmiot badania ekonomicznego, a także ustalenie w jakim stopniu. Wśród przyczynowych metod deterministycznych wyróżnić można między innymi metody²⁵:

²¹ Ibidem, s. 24.

²² N. Grzenkiewicz, J. Kowalczyk, A. Kusak, Z. Podgórski, op.cit., s. 30.

²³ Ibidem, s. 32.

²⁴ Z. Leszczyński, A. Skowronek-Mielczarek, *Analiza ekonomiczno-finansowa spółki*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004, s. 38.

²⁵ L. Bednarski, op.cit., s. 42.

- kolejnych podstawień;
- reszty;
- różnic cząstkowych;
- podstawień krzyżowych;
- logarytmowania;
- funkcyjną.

5. Diagnozowanie ekonomiczne w badaniu efektywności działalności gospodarczej

Diagnozowanie ekonomiczne to zespół prac badawczych oraz poznawczych, które wykorzystują szczególnie dobrane metody, których celem jest rozpoznanie i ocenienie kondycji ekonomicznej określanego działu gospodarki. Kolejnymi etapami diagnostyki jest rejestracja, rozpoznawanie oraz interwencja²⁶. Rejestrowaniem określamy proces ustalania faktów, czyli określenia rzeczywistego stanu badanego obiektu. Najistotniejsze w tej części są przyjęte identyfikatory stanu, które można określić jako czynniki, w które mają istotny wpływ na funkcjonowanie obiektu. Etap ten polega na przyjmowaniu odpowiedniego wzorcowego modelu, który winien być zawężeniem istoty przestrzeni cech danego obiektu ze względu na przyjęty zakres badania oraz jego cel. Uzyskane w etapie rejestrowania dane są początkiem diagnozy, inaczej określanej rozpoznaniem. Celem tej części procesu diagnozowania jest określenie aktualnego stanu rozwoju przedsiębiorstwa, czy danej jednostki, która podlega badaniu w porównaniu do modelu rozwoju, który został przyjęty za podstawę oceny. Szczególną uwagę należy poświęcić ustaleniu położeniu przedsiębiorstwa w cyklu życia organizacji. Ostatnim etapem procesu diagnozowania jest interwencja, a w zasadzie jej planowanie. Oznacza to wytypowanie koniecznych działań wynikających z etapu rozpoznania.

Aby móc diagnozować należy znać paradygmaty. W diagnozowaniu ekonomicznym występują dwa: paradygmat metody i wzorca, jednak ten drugi jest zdecydowanie ważniejszy. Ocena zjawiska możliwa jest tylko wówczas, gdy można je skonfrontować z innymi danymi traktowanymi jako wzorzec. Ocenia się wówczas różnice występujące pomiędzy cechami wzorcowymi a rzeczywistymi charakteryzującymi zjawisko, które badamy. Przy wyznaczaniu wzorca określa się jednocześnie wartość odchyłeń oraz kierunek odchyłeń pożądaných i niepożądaných, dzięki czemu w późniejszym okresie umożliwia to ustosunkowanie się do wykrytych różnic. Ustalenie wzorców może przebiegać na podstawie obserwacji zjawisk lub założeń teoretycznych,

²⁶ J. Machaczka, *Zarządzanie rozwojem organizacji*, WN PWN, Warszawa, Kraków 1998, s. 130.

możliwe jest też przyjęcie za wzorzec wyników z ubiegłych okresów badawczych²⁷.

Niezbędne do przeprowadzenia diagnozowania są narzędzia, które umożliwią określenie jakiegoś badanego zjawiska. W przypadku diagnozowania ekonomicznego są to klasyczne grupy mierników, które pozwalają na ustalenie wartości charakteryzujących różne obszary działalności przedsiębiorstwa²⁸. Można wyróżnić następujące najważniejsze grupy mierników²⁹:

- płynności,
- wspomagania finansowego, inaczej zadłużenia,
- obrotowości,
- rentowności.

Mierniki płynności określają zdolność przedsiębiorstwa do spłaty bieżących, czyli krótkoterminowych, zobowiązań finansowych (termin ich wymagalności jest krótszy niż 12 miesięcy), czyli innymi słowy mówią o krótkoterminowym bezpieczeństwie finansowym³⁰. Opisują zasoby majątku obrotowego, który stanowi podstawę dla operacyjnej działalności przedsiębiorstwa oraz stopień jego wypłacalności³¹. Mimo, iż płynność finansowa ma aspekt pieniężny nie oznacza to, że przedsiębiorstwo musi stale utrzymywać wysoki stan środków w kasie lub na rachunku. Najczęściej stosowanymi miernikami określającymi płynność są: wskaźnik bieżącej płynności (CR – current ratio), wskaźnik szybkiej płynności (QR – quick ratio), wskaźnik wypłacalności środkami pieniężnymi.

Mierniki wspomagania finansowego mają za zadanie określenie struktur finansowania przedsiębiorstwa, pozwalają stwierdzić, w jakim stopniu przedsiębiorstwo zależy od kapitałów obcych i czy jest ono w stanie spłacać je w określonym wcześniej terminie oraz wymaganej wysokości³². Wyższy poziom zadłużenia wymaga spłaty tych zobowiązań w przyszłości, a więc uwzględnienie tego w planie strategicznego działania przedsiębiorstwa, co oznacza, że ta grupa mierników określa wypłacalność w przyszłości³³. W przypadku pogorszenia się koniunktury i dużym udziale obcych kapitałów w strukturze finansowej przedsiębiorstwa istnieje ryzyko bankructwa. Wśród mierników służących do oceny poziomu zadłużenia wyróżnia się m.in.:

²⁷ J. Więckowski, op.cit., s. 77.

²⁸ A. Rutkowski, *Zarządzanie finansami*, PWE, Warszawa 2003, s. 83.

²⁹ W. Gabrusewicz, *Audyty sprawozdań finansowych*, PWE, Warszawa 2010, s. 138.

³⁰ A. Rutkowski, op.cit., s. 83.

³¹ L. Bednarski, *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 2004, s. 77.

³² W. Gabrusewicz, op.cit., s. 146.

³³ A. Rutkowski, op.cit., s. 91.

wskaźnik ogólnego zadłużenia, wskaźnik zadłużenia kapitału własnego, wskaźnik pokrycia odsetek, wskaźnik obsługi zadłużenia³⁴.

Do diagnozowania sprawności, czyli umiejętności wykorzystania posiadanych zasobów w określonych warunkach zewnętrznych służy kolejna klasyczna grupa mierników. Nazywane są one miernikami sprawności działania lub inaczej obrotowości, a ich głównym zadaniem jest określenie efektywności wykorzystania zasobów majątkowych przedsiębiorstwa³⁵. Istotą tych mierników jest analiza relacji, która występuje pomiędzy odpowiednio dobranym wskaźnikiem dynamicznym (w liczniku), który najczęściej wyraża przychód ze sprzedaży w cenach brutto, netto lub kosztach własnych do wskaźnika statycznego (w mianowniku) wyrażającego przeciętny stan zaangażowanych w działalność składników majątku³⁶. Relacja ta nosi miano wskaźnika produktywności majątku, a jej odwrotność określa się jako wskaźnika zaangażowania majątku. Wśród wskaźników obrotowości na uwagę zasługiwać mogą: wskaźnik obrotowości majątku, wskaźnik zaangażowania majątku, wskaźnik obrotowości należności, wskaźnik obrotu gotówką³⁷. Informują one, ile razy przedsiębiorstwo obraca danym aktywem w ciągu okresu sprawozdawczego³⁸.

Mierniki rentowności określają zdolność do tworzenia zysków przez sprzedaż, aktywa przedsiębiorstwa, a także kapitały własne. Obliczając konkretne wartości bardzo trudno ustalić ich optymalny poziom, ponieważ jest on inny dla każdego przedsiębiorstwa z uwagi na branżę oraz historię, czy rodzaj działalności. Mierniki te umożliwiają określenie przyszłościową płynność finansowa. Im wyższy jest poziom rentowności, tym większa tworzy się nadwyżka finansowa, która w przyszłości może zostać zagospodarowana w różnoraki sposób. Do oceny poziomu rentowności stosuje się następujące wskaźniki: wskaźnik rentowności sprzedaży, wskaźnik rentowności aktywów, wskaźnik kapitału własnego³⁹. W systemie anglosaskim wskaźniki rentowności traktuje się jako podstawowe w ocenie działalności gospodarczej przedsiębiorstwa⁴⁰.

Mierzenie efektywności społecznej jest bardziej skomplikowane, niż badanie efektywności ekonomicznej. Niestety tradycyjne wskaźniki, które wykorzystuje się do oceny efektywności np. przedsiębiorstw nie będą użyteczne, ponieważ skupiają się na mierzeniu wartości wytwarzanej wewnątrz przedsiębiorstwa i najczęściej takiej, którą da się wyrazić w

³⁴ Ibidem, s. 92.

³⁵ L. Bednarski, *Analiza finansowa...* op.cit., s. 88.

³⁶ Ibidem, s. 88.

³⁷ A. Rutkowski, op.cit., s. 88.

³⁸ Ibidem., s. 88.

³⁹ Ibidem., s. 94.

⁴⁰ L. Bednarski, *Analiza finansowa...* op.cit., s. 108.

pieniądu. Do pomiaru efektywności społecznej konieczne są narzędzia mierzące społeczną wartość dodaną, która można wyrażać za pomocą korzyści zewnętrznych generowanych przez podmiot na zewnątrz – dla społeczeństwa. Efektywność społeczna winna być mierzona pod kątem wkładu, jaki podmiot wnosi do rozwoju solidarności, spójności społecznej oraz więzów terytorialnych⁴¹. Z uwagi na chęć pokazywania wśród interesariuszy zakresu pozytywnych skutków działalności podmiotów gospodarczych powstało wiele narzędzi i instrumentów, które mogą służyć ocenie efektów działań społecznych.

Podsumowanie

Celem artykułu jest zdefiniowane pojęcia efektywności oraz przedstawienie możliwości poznawczych diagnozowania ekonomicznego w kontekście badania efektywności działalności przedsiębiorstw na podstawie metod analizy ekonomicznej.

Zagadnienie mierzenia efektywności było przedmiotem wielu badań, co potwierdza jej duże znaczenie i istotność. Na podstawie analizy literatury stwierdzić należy, że nie istnieje jednorodna definicja samego pojęcia efektywności, a próby jej ustalenia wyraźnie wskazują na różnorodność podejść poszczególnych badaczy do tematyki, co wynika z ich chęci zaakcentowania istotności różnych elementów, które mają wpływ na efektywność. Możliwe jest z kolei przedstawienie możliwości poznawczych diagnozowania ekonomicznego, które mają dotyczyć badania efektywności działalności przedsiębiorstw – ustalona została propozycja narzędzi z zakresu diagnozowania ekonomicznego, które mogą zostać wykorzystane w trakcie prowadzenia badań dotyczących efektywności. Stanowi ona użyteczny zestaw mierników, które wykorzystywać powinni zarządzający przedsiębiorstwami, by osiągnąć poprawę efektywności, a jednocześnie móc dokonać oceny słuszności inwestowania w nowe rozwiązania, które tę efektywność mają zwiększać.

Bibliografia

Balewski B., *Psychospołeczne i ekonomiczne uwarunkowania efektywności aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 2006

⁴¹ J. Głowacki, M. Płonka, K. Rosiek, *Wybrane metody oceny społeczno-ekonomicznych efektów działania podmiotów ekonomii społecznej w: Wokół ekonomii społecznej*, MSAP, Kraków 2012, s. 327.

- Bednarski L., *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa*, Wyd. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1998
- Black J., *Słownik ekonomii*, PWN, Warszawa 2008
- Colander D.C., Landreth H., *Historia myśli ekonomicznej*, PWN, Warszawa 1998
- Fedorowicz Z., *System gospodarczy i efektywność ekonomiczna*, PWN, Warszawa 1990
- Gabusiewicz W., *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa 2002
- Grzenkiewicz N., Kowalczyk J., Kusak A., Podgórski Z., *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa*, WWZ, Warszawa 2007
- Jerzemowska M., *Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 2006
- Kulawik J., *Analiza efektywności ekonomicznej i finansowej przedsiębiorstw rolnych powstałych na bazie majątku WRS*, Warszawa 2008
- Kumaniecki K., *Słownik łacińsko-polski*, PWN, Warszawa, 1984
- Leszczyński Z., Skowronek-Mielczarek A., *Analiza ekonomiczno-finansowa spółki*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004
- Penc J., *Leksykon Biznesu*, Agencja Wydawnicza Placet Warszawa 1997
- Samuelson P.A., Nordhaus W.D., *Ekonomia, T. 1*, PWN, Warszawa 1995
- Samuelson W.E., Marks S.G., *Ekonomia menadżerska*, PWE, Warszawa 1998
- Skrzypek E., *Efektywność działań w TQM – koszty jakości*, w: „Problemy Jakości” 1999, nr 7
- Sokołowski S.J., *Analiza ogólnego pojęcia nauki i efektywności badań naukowych*, W: Materiały sympozjum naukoznawczego 26 XI 1970, WAP, Warszawa 1971
- Winniczuk L., *Lingua Latina*, PWN, Warszawa 1975

Streszczenie

W artykule ujęte zostały podstawowe założenia teoretyczne z zakresu efektywności, a w tym między innymi rodzaje i znaczenie efektywności w gospodarce. Podjęto się próby zdefiniowania samego pojęcia efektywności. Zaprezentowano różne sposoby, jakimi można się posłużyć do zbadania efektywności działań gospodarczych. Zwrócono uwagę na fakt, iż badania ekonomiczne stanowią bardzo szeroką kategorię badawczą powiązaną ze skutecznością, efektywnością, prędkością i ekonomicznym aspektem działań, które podejmowane są z inicjatywy różnych podmiotów gospodarczych. Na koniec zaprezentowano grupy mierników diagnostycznych, które mogą być użyteczne z punktu widzenia badania efektywności działalności gospodarczej.

ECONOMIC DIAGNOSIS IN RESEARCH OF BUSINESS ACTIVITY EFFICIENCY

Summary

The article presents basic theoretical assumptions in terms of efficiency, including the types and importance of economic efficiency. The author has tried to define the concept of efficiency. There are various ways that can be used to examine the efficiency of economic activities. It is highlighted that economic research is a very category of research linked to the effectiveness, efficiency, speed and economic aspects of actions taken at the initiative of various economic operators. Finally, groups of diagnostic measures are presented, which may be useful from the point of view of examining the effectiveness of the business activity.